

leven riep, tenslotte geheel afhankelijk gesteld van de keuze, de wilskanteling en het gevoel en de beslissing der menschen; en zulks niet voor de menscheit, die in een machtige bijeenkomst een eindbesluit neemt, maar voor elk individu apart. De uitkomst hiervan kon geen andere zijn, dan dat 't alles in eendelooze verdeeldheid uiteenspatte, en nimmer dat er een finale wereldconclusie uit kwam. Niet de rede Gods, maar de gevoelsopwekkingen van de zondaren zouden dan over de steeds nieuw zich vormende eeuwen beslissen. God zou de beslissing over zijn heil aan de wilkeur van het menscheit gevoel hebben prijsgegeven, en niet de menscheit zou zijn lotsbeschikking van God Almachtig ontvangen, maar God Almachtig zou 't lijdelijk hebben aan te zien, hoe de menscheit individuen met zijn heil 't spel van willekeur dreven. We mochten daarom onze veelomvattende studie over de Vol-einding niet besluiten, zonder met alle beslistheid een vaak uitgestelde voorstelling te hebben bestreden, die haar volstrekte onhoudbaarheid bij elke toepassing ervan op 't droefst laat uitkomen. Want of men al zegt, dat de volhardende liefde Gods in 't eind toch zelfs den meest onwillige moet lokken en trekken zou, dat stuit af op wat zelfs reeds dit leven vertoont. In den meest beslissende vorm toch zijn de voorbeelden voor het grijpen, hoe de teederste liefde vaak machteloos staat tegenover de boosaardigheid die woelt in 't hart.

Het opschrift zelf van *Vol-einding*, dat we van meet af voor deze breede reeks studien koken, is dan ook niet willekeurig door ons gekozen, maar aan de Schrift zelf, ja aan den Christus ontleend. We namen het over uit Jezus eigen verklaring van zijn gelijkenis, waar hij in Matth. XIII : 39 zich in deze voege uitsprak : *De akker is de wereld, het goede zaad zijn de kinderen des Koninkrijks, en het onkruid zijn de kinderen der boosen; en de vijand die het gezaaid heeft, is de duivel; en de oogst is de vol-einding der wereld.* Deze uitdrukking herhaalt de Christus hier zelfs driemaal achtereen. In vs. 40 heet 't nogmaals : *Al-zoo zal 't ook in de vol-einding der wereld wezen.* En nogmaals lezen we in vs. 49 : *Al-zoo zal het in de vol-einding der eeuwen wezen; de engelen zullen uitgaan en de boosen zijt het midden der rechtvaardigen afscheiden.* Ook de discipelen waren in deze voorstelling ingeleid. We lezen toch in Matth. XXIV : 3, dat zij Jezus vroegen : *Zeg ons, wanneer zullen deze dingen zijn?* En welk zal het teken van uw toekomst zijn en van de vol-einding der wereld? En zelfs in het slot van Matth. XXVIII lezen we, hoe Jezus zijn discipelen gebod : *Gaat dan heen en onderwijst alle volken, en zie, ik ben met u allen al de dagen tot de vol-einding der wereld. Amen.*

We mochten daarom deze reeks niet ten einde laten loopen zonder op besliste wijze te hebben aangegeven, dat alle voorstelling, gelijk ze in onze dagen almeer bijval vindt, en gedurig opnieuw wordt aangedrongen, als ware met het verscheiden in den dood de worsteling niet uit, en als zou hierna-maals, niet een enkel maal, maar alle eeuwen door, de aardsche worsteling weer in gewijzigden vorm vernieuwd en voortgezet worden, alleen voor hem er mee door kan, die breekt met de Schrift, het absoluut karakter van de Openbaring ter zij te zet, en niet alleen de openbaring van het Oude Testament, maar evenzoo wat de Evangelisten en Apostelen ons melden, ja ten slotte zelfs hetgeen van Jezus heilige lippen is opgevallen, naar eigen subjectief goed-vinden omduikt; naar eigen denkbeeld wijzigt; en ten slotte door eigen inzicht laat beheerschen. Niet wat in vroeger eeuwen een enkel zonderling, en thans, op Schleier-machers voetspoor, van de Openbaring af-gedoolde theologen zich inbeelden en op grond van die inbeelding voordroegen en aanprezen, maar wat de Schrift in haar geheel, en in die Schrift met name de Christus, ons als het onveranderlijke beeld van de toekomst voor ons stelde, moet geheel onze voorstelling beheerschen, en vandaar het alles uitwendig opschrift van de *Vol-einding*, dat we van meet af koken. Daar onze studie over meer dan zes jaren liep, beweren we allerminst, dat de geheele uiteenzetting steeds op elk punt aan deze leidende ge-dachte geheel getrouw bleef. Mocht 't dan ook ooit tot een afzonderlijke uitgave van deze reeks studien komen, zoo zouden we ons verplicht achten, bij deze uitgave later ontdekte afwijkingen in het rechte spoor te herleiden. Voor ditmaal voegt ons alleen stille dank en aanbidding, dat het ons gegund werd op zoo hooge jaren deze studie te volenden, en niet minder onze ongeveinsde erkentelijkheid te betuigen voor de veelzijdige belangstelling, waarin onze studien zich verheugen mochten. Dat vaak tegenspraak niet uitbleef, sprak van zelf. Vooral het groote dogma der Vol-einding was in de dagen toen onze Bijbelvertaling het licht zag, door de Reformatie zelf en door de vele mystieke ketterijen die opkwamen, uit zijn verband gekerkt. Tegen die uit zijn verband-rukking werd toen vaak een hoogst eenzijdige uitlegging aanbevolen. Daarbij mocht uiteraard deze nieuwe, en van meet af breed opgezette, studie niet staan blijven. Steeds beijerden we ons dan ook, om wie door onze voorstelling gekwetst werd, op minzame wijs aan te hooren, en zoo 't mocht te weerleggen. Het is ons dan ook een oorzaak van op-rechten dank, dat ten slotte bijna alle be-strijding zich terugtrok, of ook, waar ze standhield, in zoo broederlijken vorm zich tegen ons keerde, dat 't broederhart ook bij vrij stellige tegenstelling geen ogen-blik gedeerd werd. Gode daarvoor onze dankzegging!

DR. A. K.

„En Jezus, ziende hun gedachten.”

En Jezus, ziende hunne gedachten, zeide: Waarom overdenkt gij kwaad in uw harten? Matth. XI:4.

Als Mattheus schrijft, dat Jezus de gedachten der Schriftgeleerden zag, is hierna niet iets bovenmenscheit aangeduid, maar is alleen bedoeld, dat Jezus in zoo heldere mate vernocht was ons gemeenlijk slechts zeer ten deele gelukt. De Farizeen waren van oordeel, dat aan dien geraakte de zonden niet door Jezus konden vergeven worden, daar Jezus niet beoordeelen kon of zijn berouw oprecht was. Immers Jezus kon niet in zijn hart lezen.

En dit nu juist betwist Jezus hier. Dit toch kon Jezus wel. En daarom volgt er nu : *En Jezus, ziende hun gedachten, zei tot hen: »Waarom overdenkt gij kwaad in uw harten?«*

Het kwam er alzoo slechts op aan, om in 't hart van dien geraakte te lezen, en te zien, of zijn berouw oprecht was. Zoo ja, dan voegde hier vergeving. Zoo niet, dan kon van geen vergeving sprake zijn. Het hing er alzoo slechts aan, of aan de houding van dien geraakte zijn wezenlijke gemoedstemming te beoordeelen was, en daar Jezus nu aan heel zijn houding, aan den blik op zijn gelaat, en aan den opslag van zijn oog zijn oprechtheid doorgluurde, daarom zag Jezus dat er oprecht berouw in hem sprak, en schonk hij hem vergeving.

Doch juist zoo ging het nu ook met de Farizeen. Dezen toch grepen deze gelegenheid aan, om Jezus van gestelijke aanmatiging te beschuldigen. Jezus kon niet zien, of de geraakte metterdaad vrij uitging. Hij bedroeg, zoo oordeelden ze daarom, zich zelf en allen die om hem stonden. Jezus mocht niet zoo spreken.

En met het oog hierop komt nu over Jezus lippen een antwoord, dat zoo aangrijpend en zoo rijk van zin is. Jezus zou den geraakte niet vrij hebben gesproken, zoo hij niet aan hem gezien had dat zijn berouw oprecht was. Evenzoo moesten ook de Schriftgeleerden als schuldig worden afgewezen, daar Jezus aan hen zag, dat ze valscheit tegen hem optraden. En het is dit nu, dat uitgedrukt wordt door de betuiging van den Evangelist, dat Jezus, al zwoegen ze, toch uit hun oog en uit heel hun houding hun gedachten las.

Er staat niet dat Jezus hun gedachten kende, noch ook dat hij, met Goddelijke wetenschap, doorgrondde wat in hen omging, maar ons wordt gezegd, dat Jezus hen aanzag, dat Jezus op hun blik en hun houding merkte, en dat Jezus hierdoor aan hen zag wat er in hen omging, en wat ze onder malkander verhandelden.

De hier gekozen uitdrukking is daarom zoo opmerkelijk. Er wordt niet gesproken van Jezus' hogere kennis, noch van Jezus' diepgaand inzicht, maar er wordt uitgedrukt, dat Jezus hen waarnam, dat hij ze bezag, dat hij op hun blik en op de uitdrukking van hun gelaat lette, en nu, ook al kon hij niet verstaan van het gefluister, toch aan hen zag wat er in hen omging en wat ze met elkaar verhandelden. Jezus nam ze alzo waar; scherp zag hij ze in de oogen; hij lette op de beweging van al de trekken van hun gelaat; en uit wat hij hierin zag en hieruit merkte, daaruit wist Jezus wat ze in hun achterdocht tot elkaar zeiden.

Jezus giste niets. Jezus zag alleen op hen. En zoo hen bezien en waarnemen, heikende Jezus met stellige zekerheid wat ze onder elkaander verhandelden, en wat de gedachte was, die ze tegen hem uitsponnen. Ditzelfde nu komt ten deele ook bij menschen voor, en het is daarom zoo opmerkelijk, dat Mattheus het hier zoo opzettelijk vermeldt als iets, dat onniakenbaar bij Jezus plaats greep.

Een moeder die haar kind op 't hart draagt, en liefdevol gadeslaat, kan, als ze haar kind iets afvraagt, waarbij de oprechtheid in 't spel komt, schier altoos aan de houding en aan den oog-slag van haar lieveling zien, of het lieve kind oprecht ja of neen zegt, dan wel er om heen praat, en de waarheid wil verbergen.

Op later leeftijd gaat dit zoo gemakkelijk niet meer. Allicht heeft dan haar zoon of dochter reeds geleerd, de waarheid te verbergen. Een scherperpand onderoog weet dan het bedrog nog wel te ontmaskeren. Maar bij den eersten indruk, schijnt de kinderbedriegdij dan toch te gelukken.

Bij de politie en bij den rechter neemt ge 't zelfde waar. Hoofdvraag is dan altijd, of de opgebrachte persoon verzin, dan wel de waarheid spreekt. En dan natuurlijk begint het er schier altoos mee dat de dief zegt: *ik heb niet gestolen*, en zijn onschuld volhoudt. Doch bij den rechter of bij de politie baat dit niet lang. Reeds bij een tweede of derde verhoor valt de schuldige gewoonlijk door den mand, en het einde is weldra, dat hij volledig zijn schuld erkent.

Dit is dan daaruit te verklaren, dat wie 't verhoor afneemt, alle listen en strikken kent van het bedrog, waarachter de schuldige zich verbergt, en al spoedig aan zijn oog en heel zijn houding ziet, wat er geschied is. Ten slotte ziet dan de rechter de gedachte van den schuldige en het oordeel volgt.

Juist deze waarneming nu van het zieloordingend oog, stond bij Jezus zoo veel hooger dan bij den scherppinnigsten rechter of politiedirecteur, en het is hierdoor dat Jezus doorzag en alzo wist, wat de Schriftgeleerden in stille gefluister hadden, en deswege hen, wat we noemen, op de kaak stelde.

Jezus oog drong in hen. Wat uit hem gelaat en heel hun houding sprak, nam de Heere op 't klaarste waar. Wat een discipel niet zoo ontwaarde hebben, ontwaarde hij. En schier onmiddellijk ontgloede zich, door blik en houding, zoo overduidelijk wat in het gedachtenleven der Farizeen omging, dat hij hen op staanden voet ontmaskeren kon, en hun hun schuldige samenspraak verweet.

Nu kan daarom niet gezegd, dat het ons mogelijk zou zijn, om even scherp en door-dringend als Jezus in anderer gedachtenang in te dringen. Maar het gewone leven toont dan toch, dat dit zien in iemands hart, en dat zien in iemands overleggingen, althans onmogelijk is. Gelijk we toch opmerken, doet een moeder 't bij haar kind, dat ze liefheeft en dat zich in het leugenachtig verbergen nog niet geoeft heeft. En evenzoo doet nu een rechter op aarde, die de kunst van het doorgluuren van 't hart uit de veelvuldige behandeling van de overlaten geleerd heeft.

En al sluit dit nu niet uit, dat er ook in het rechtshuis enkele zoo geslepen gesellen binnen-komen, waartegenover zelfs de meest geoeftene rechter machteloos staat, als regel kan toch gezegd, dat het doorgluuren van anderer ge-dachten in den regel alleszins doenlijk is.

Juist hier nu echter doet zich de schade voor, dat gemeenlijk noch de ouders, noch de hooft van scholen, er zich voldoende op toeleggen, om dit zien in ander hart zich eigen te maken, en dat juist hiendoor zoo talloze ongerechtigheid in het huishelijk en in 't publieke leven insluit en voortwoekert.

Hoe tal van ouders zijn er niet, die in niets de kunst verstaan, om hun kinderen te kennen, te doorzien en te doorgronden. En hoe komt 't evenzoo niet telkens voor, dat de ééne onderwijzer voor en de andere na, zoo goed als niets van de kunst verstaan, om hun schooljeugd te doorzien. Bij de dienstboden komt gedurig 't zelfde voor, dat ze niet doorzien en niet begrepen worden. Op kantoren of bij de scheepsbevolking wordt ge gedurig, hoe 't misliep, door een volstrekt gebrek aan menschenkennis en be-studeering van de karakters. Lijden niet tal van Dienaren des Woords aan gelijk euvel bij hun gemeenteliden en Catechisanten? En juist da-om heeft, wat hier van dat zien van Jezus in ander hart gezegd wordt, voor heel onze samenleving zoo ernstige beteekenis.

Dat zien in ander hart is een hoogst ernstige zielkunst, waarin Jezus ons als in de volmaaktheid voering, maar die toch ook in ons privaet en in ons publiek leven niet onbeoefend mag blijven. De ziel schemert door het oog en door de houding heen. En juist daarom is de achtteloosheid zoo te veroordeelen, waarom zooveel in den omgang met afgewend gelaat spreken, en bijna nimmer onder het spreken elkaars met een doordringend oog aanzien.

Ook hierin is daarom de Heiland ons voor-gaand. Ook hierin wees hij ons den weg, die het booze bedrog uit onze samenleving kan bannen. Op het uiterlijk, ook al liet het zeer zeker mee, mogen we niet afgaan. God gaf ons het vermogen, om ook door waarneming van gelaat en houding, door te dringen tot wat in 't hart omgaat. En daarom is 't schuldige ver-waarlozing van een gave Gods, zoo we deze kostelijke gave in achtteloosheid verspelen.

Dr. A. K.

Amsterdam, 13 December 1918.

Het zijn de donkere dagen vóór Kerstmis. Elken dag mindert het zonnelicht en moet het kunstlicht, dat vooral op onze dorpen zoo moeilijk te verkrijgen is, reeds vroeger worden opgestoken. Een grijze nevel ligt als lijkwaad over ons land uit-gespreid en beneemt ons het weinige zonnelicht, dat ons gegund wordt. En het oog ziet nog niet de rijke winterpracht van met sneeuw-bedeekte velden, waarover het zonnelicht tintelt, niet de tot ijs gestolde watervlakten, waarop de schaatsenrijders als met gewieksten voet voortzweven, maar alleen het sombere beeld eener wegstervende natuur, de naakte takken der boomen, waarvan het kille vocht afdrupt, de grauwe en kleurloze velden, waarvan het rundvee is weggehaald, de modderige en slijkerige straten, waar de voet telkens uitglijdt.

Ligt daarin niet een beeld van de stemming, die zich van ons meester maakt, nu het einde van dit jaar naderende is?

Nog altoos waart de geheimzinnige ziekte, die onder den naam van de Spaansche griep onder ons bekend is, rond, en eischt telkens nieuwe slachtoffers. Er is nauwelijks één gezin, waar niet gerouwd wordt om leden der familie of lieve vrienden, die door den dood zijn weggenomen. En wat het bangste is, niet de ouderen en afge-leefden van dagen, wier einde toch reeds nabij scheen, maar juist de jongeren, die de hoop van de toekomst vormen, worden bij voorkeur door deze ziekte aangetast en vallen haar ten prooi. Men ziet het ook in onze predikantenwereld, waar juist van onze jonge en veelbelovende Dienaren des Woords verscheidene aan deze ziekte bezweken zijn. En niet alleen ons land gaat onder die geeselerode Gods geknakt. Ook in onze koloniën heerscht de griep zoo hevig, dat op Java alleen een miljoen sterfgevallen is voorgekomen. Een epidemische ziekte, die zich zoo over heel de wereld verspreidt, die niet alleen Europa teistert, maar ook Afrika en Azië tegelijk is wel nooit voorgekomen. Alsof de oorlog met zijn miljoenen slachtoffers aan menschenlevens nog niet genoeg rampen over de menscheit had gebracht, wordt nu deze nieuwe beproeving ons gezonden door de hand Gods, en die beproeving gaat geen enkel land voorbij, maar slaat ook daar, waar het oorlogs-zwaard niet woedde.

Vrede kwam er, en op ons Kerstfeest zullen de vredesklanken weer kunnen luiden, maar een vrede, die een zegen voor de menscheit worden zal, is deze vrede helaas hoogtij, en het is de vraag, of zelfs de overkomst van president Wilson wel baten zal om dien boosen hartstocht bij de over-winnaars tegen te gaan. Met eer en jubel zal hij ontvangen worden om hem te dan-ken voor de hulp van Amerika, maar naar zijn idealistische plannen luisteren zal men niet. Reeds vóór zijn komst hebben de nu in Europa oppermachtige volkeren hun plannen vastgesteld. En al zijn die plan-nen nog niet publiek gemaakt, de toon waarop niet alleen de pers, maar ook de leidende staatslieden zich uitlaten, laat geen twijfel over, wat die plannen zijn. De overwonnen volkeren moeten niet alleen van geheele landstroken beroofd, maar finantieel en economisch uitgebuit en met blijvende machteloosheid worden geslagen. Eerst hebben Engeland en Noord-Amerika met alle kracht den gruwel der slavernij uitgeroeid. Thans zal, niet onder heiden-volkeren, maar onder Christenvolkeren, de slavernij in nog onhoudbaarder vorm weer worden ingevoerd. Want wat is het anders dan de bitterste slavernij, wanneer een volk van 67 miljoen zielen, beroofd van elk middel tot verweer, onderworpen wordt aan een schuldenlast van miljarden, waar-door elk burger tot een loonslaaf der En-tente wordt gemaakt? In stee van een ver-zoeningsvrede, waarom zoo vurig geboden was, opdat onder de Christelijke volken een geest van verbroederung komen mocht, zal een machtsvrede komen, die met geweld aan den overwonnenen wordt opgelegd, en daarom — de geschiedenis van 1871 heeft

het getoond — bij dien overwonnenen een geest van haat en wraak kweeken zal, die overmijdelijk na langer of korter tijd tot een nieuwen wereldoorlog voeren moet. Een volk van 67 miljoen zielen laat zich op den duur niet knechten in slaafsche banden. Geen miljarden aan oorlogsschatting, geen inlevering van wapentuig en oorlogsvloot, geen verbod om een leger er op na te houden, kan zulk een volk, wanneer de revanchegeest eenmaal machtig wordt, weerhouden. Zoo zal de droom van een wereldvrede, waar-door voorgoed aan alle oorlogen een einde zou worden gemaakt, op de bitterste desillusie uitloopen. De les van Oostersche wijsheid, dat *haat haat kweekt*, schijnt nog altoos niet door de Westersche volkeren te worden verstaan.

En zelfs al zou men, om deze wraak en hebaucht te verontschuldigen, van een beoedening willen spreken, opgelegd aan die volken, aan wie dan alleen de schuld van dezen oorlog wordt ge-weten; welke verontschuldiging zal men aanvoeren, waar deze hebaucht zich ook schijnt te richten op ons eigen land, dat in dezen oorlog niet alleen zoo stipt de onzijdigheid bewaarde, maar de rol van barmhartigen Samaritaan vervulde, waar dit maar mogelijk was. Ondank is 's werelds loon, en op dankbaarheid, hebben we nooit gerekend. Maar dat een volk, dat in zijn hoogsten nood bij ons zoo gastvrij onthaal vond en waarvoor we ons zooveel offers getroost hebben, thans de begeerte blikken slaat op onze Zuidergouwen en daarvan zich meester maken wil, is erger dan on-dankbaarheid en toont welk een geest de volkeren beziet. En wat zal ons kleine land, welks leger gedomobiliseerd en welks militaire voorraden verdeeld zijn, doen, wanneer straks bij de vredesconferentie de oppermachtige Staten van Europa een stuk ook van ons land ten bate van België willen rooven?

Zoo ligt er niet alleen over de toekomst van Europa, maar ook over die van ons eigen land wel een donkere nevel verspreid. De bange krankheid, waarmede God de volkeren slaat, houdt niet op, maar gaat door en keert, na een korte rustpoos, telkens weer. Van een vrede, die de volkeren verzoenen zal, is geen sprake, veel eer van geweld en onderdrukking, die tot nieuwe bitterheid leiden moet. De revolutiegeest blijft in Europa onder de overwonnen volkeren den toon aangeven en bedreigt ook de andere volkeren met besmetting. En waar ons eigen volk door Gods genade voor de rampen van den oorlog tot dusver bewaard bleef en uit het revolutiegeweld werd verlost, daar dreigt het gevaar, dat we thans voor de bange keuze zullen worden gesteld, om of bukkende voor de overmacht een stuk van ons vaderland te moeten prijsgeven of een hopeloos strijd aan te vangen, die op niet anders dan de bitterste ellende van ons volk zal uitloopen.

Zoo blijft de toekomst nog vol angst en zorgen.

Moge het oog van ons volk daarom te meer gericht worden op den Heere onzen God, die ook uit de duisternis het licht te voorschijn kan brengen. Onze nationale bedadag heeft getoond, hoe er bij ons volk toch weer een zoeken werd gevonden naar het aangezicht des Heeren. Wie op Hem vertrouwt, zal niet beschaamd uitkomen. Hij alleen kan de doodelijke krankheid, die ons volk teistert, doen opheuden. En Hij alleen kan den raad der boosen ver-jedelen en ons land bewaren zowel voor revolutie van binnen als voor geweldsaan-rand van buiten.

Een nieuwe benoeming.

Directeuren der Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag hebben tot gewoon hoogleeraar in de juridische faculteit benoemd Mr. W. Zeven-bergen, aan wien als vakken zijn opge-dragen de algemeene rechtsleer en het strafrecht.

Nadat de litterarische faculteit dit jaar een niet onbelangrijke uitbreiding onder-ging, doordat een tweetal nieuwe hoog-leeraren voor de geschiedenis en een docent voor de Nederlandsche taal en letterkunde werden benoemd, ontving thans ook de juridische faculteit een nieuwen hoogleeraar, waardoor de taak der andere hoogleeraren niet onbelangrijk zal worden verlicht.

Voor de juridische faculteit was het aantal hoogleeraren reeds lang veel te klein gebleken. Gevolg daarvan was, dat of de hoogleeraren met arbeid overladen werden of dat een deel der vakken niet genoeg-zzaam tot zijn recht kon komen. En met hoe groote dankbaarheid ook moet gewaar-deerd worden, dat het drietal onzer juri-dische professoren zich die taak liet wel-gevallen, toch was het noodig, dat een nieuwe kracht hen versterken en van een deel der taak hen ontheffen kwam.

Reeds daarom verbijdt ons deze be-noeming, maar niet minder om den per-son, die tot hoogleeraar werd gekozen.

Mr. W. Zevenbergen behoort tot de uit-nemendste leerlingen der Vrije Universiteit, wiens wetenschappelijke gaven ook buiten onzen kring ten volle gewaardeerd worden. Reeds zijn proefschrift over het *strafrecht-terlijk schuldbegrip* gaf blijk van zijn rijken aanleg en zijn filosofischen zin. Ook de artikelen die hij daarna in verschillende tijdschriften leverde over juridische onder-werpen, trokken zeer de aandacht en toon-den, dat hier een meester aan het woord was. En de leerschool, die hij door een verblijf in het buitenland doormaakte, waar hij o.a. de hoogeschoolen te Heidelberg en te Weenen bezocht, droeg er toe bij om zijn ontwik-keling nog algemeener te maken. De Vrije Universiteit mag er daarom met geluk ge-wenscht, dat zij op dezen leerling de hand kon leggen voor een professoraat.

Moge de vervulling van de nog altoos bestaande vacature, door het sterven van Prof. Dr. J. Wolter en Prof. Dr. P. A. E. Sillevius Smitt ontstaan, nu niet te lang op zich laten wachten. De Vrije Universiteit heeft niet alleen bedacht te wezen op uit-breiding van het aantal hoogleeraren door het scheppen van nieuwe katheders, maar evenzoo om de opengevallen katheders weer met nieuwe mannen te voorzien. Voor de litterarische faculteit is het reeds gebleken, tot welke moeilijkheden de bestaande vacature aanleiding gaf, toen de eenig overgebleven Hoogleeraar in de klassieke letteren door een langdurige ongesteldheid verhinderd was zijn arbeid te verrichten. En al is gelukkig nu beterschap ingetreden, zoosd Prof. Dr. R. H. Wolter na de Kerstvacantie zijn colleges weer hoopt te hervatten, toch kan deze toestand natuurlijk niet bestend-ig worden. Ook de praktische oplei-ding der theologische studenten door het onderwijs in de ambtelijke vakken mag niet te lang stilstaan, maar roept om een eigen hoogleeraar. Dat het niet gemakke-lijk valt, waar het aantal der personen, die voor een benoeming in aanmerking komen, in 'nzen kring uitteraard beperkt is, tot een goede keuze te geraken, spreekt wel van zelf. Maar al te lang wachten mag men daarom niet, of het onderwijs zou hiervan de schade ondervinden. Het is daarom zeer te hopen, dat nog in den loop van dezen cursus de geschikte per-sonen ook voor deze beide vacatures zullen gevonden worden.

Een grondbeginsel van het Gereformeerd Kerkrecht.

Niet elke bepaling in onze Kerkenorde draagt een principieel karakter. Er zijn heel wat bepalingen, die alleen betrekking hebben op de *orde* en die daarom ook niet een absoluut bindend karakter dragen. Meestal voegt de Kerkenorde zelf dan ook aan zulk een bepaling de opmerking toe, dat de Kerken daarin naar gelegenheid handelen kunnen, of dat de uitvoering aan de vrijheid der Kerken wordt overgelaten. En ook al wordt dit er niet uitdrukkelijk aan toe-gevoegd, dan weet ieder toch wel, dat er omstandigheden kunnen voorkomen, waarin een Kerk van zulk een bepaling mag af-wijken, zonder dat daarmede onrecht geschiedt. Een bundel reglementaire be-palingen waaraan elke Kerk zich onvoorwaar-delijk te onderwerpen heeft, is onze Kerkenorde gelukkig niet. Ze dient om een richtsnoer voor het kerkelijk leven te zijn, maar ze is geen knellend keurslijf, waardoor de vrijheid der Kerken belemmerd wordt.

Maar hoe beslist we dit op den voor-grond stellen, toch mag daarom nooit ver-geten, dat er ook bepalingen in de Kerkenorde voorkomen, die zoo principieel en funda-menteel zijn, dat geen Kerk daarvan afwijken mag, omdat zij als 't ware de grondslagen vormen, waarop heel ons Gereformeerd Kerkrecht is opgebouwd.

Een dier meest fundamentele beginselen nu van ons Kerkeraden is de bepaling in Art. 84 aldus geformuleerd, dat *geen Kerk over andere Kerken enige heerschappij zal voeren*. In de Kerkenorde der Fransche Kerken op de Synode te Parijs in 1559 vastgesteld, staat dat artikel zelfs als het voor-naamste vootop. De autonomie of zelf-standigheid van elke plaatselijke Kerk is een der grondbeginselen, waarop heel ons Gereformeerd Kerkrecht is gebaseerd. Tegen elke aanranding van dit beginsel moet daarom zoo kras mogelijk worden opgetreden. Nooit mag het worden geduld, dat ene Kerk onder wat vorm ook over een andere Kerk heerschappij zou willen uitoefenen. Anders zou de hiërarchie van de Roomsche Kerk weer langs een achter-deur in onze Kerken binnensluipen.

We wijzen hier met nadruk op, omdat ons onlangs het geval ter oore kwam van een Kerkeraad die aan een naburigen Kerkeraad verboden had een huwelijk kerkelijk te bevestigen. Gold het hier nu een huwelijksbevestiging van leden, die tot de gemeente behoorden, waarover deze Kerkeraad gezicht had te houden, dan zou hiertegen niets te zeggen zijn geweest. Iedere Kerkeraad heeft toezicht te houden op zijn eigen leden, en wanneer hij meent een kerkelijke huwelijksbevestiging aan zijn leden niet te mogen toestaan, dan zou het natuurlijk niet geoorloofd wezen, dat deze leden zich naar een andere gemeente be-gaven om daar hun huwelijk toch kerkelij-k te laten bevestigen. Een Kerkeraad, die aan zulk een verzoek wilde voldoen, zou daarmede ingrijpen in de rechten van den Kerkeraad, die wettig geroepen is over zijn eigen leden te waken. Maar zoo was hier het geval niet. De quaestie ging over een gemengd huwelijk; de a.s. vrouw was Gereformeerd, de a.s. man lid der Hervormde Kerk. De man woonde op de plaats, waar de Kerkeraad bezwaar had 't huwelijk kerkelijk te laten bevestigen, de vrouw op de plaats, waar de Kerkeraad dit huwelijk wel wilde toelaten. In dit geval nu had alleen de laatste-ge-nomde Kerkeraad het recht hierover te beslissen en kwam het zeker aan den eerst-ge-nomden Kerkeraad niet toe om hier-tegen bezwaar te maken. Al is dit geval nu op zich zelf niet van veel beteekenis, toch is het goed er op te wijzen, om elk beginsel van hiërarchie onder ons te weren.

Dr. H. H. K.

Kootwijks Scholen

In hartelijken dank ontvangen: Letter S. G. E. postmerk Enkhuijzen f 5; familie C. te Velp f 5.

Dringend vragen wij voor onze scholen uw steun.

Dr. J. H. HOUTZAGERS, Voorzitter.

Art. Dr. J. H. Houtzagers, 3:8 v.v. 3:8 v.v. H. Houtzagers, Hengelo